

КУЛТУРА

Кадр от "Да живее България" - филм за национализма в днешни дни, който копродукцията БНТ така и не излъчи.

С Македония нямаме време да ровим в миналото

Спрените филми оформиха моя светоглед и характер, казва документалистката Адела Пеева

АНИТА ДИМИТРОВА

- Г-жо Пеева, освен личен юбилей - 75, чествате и забележителните 50 години дейност в киното. Творческото дълголетие като че ли не е нещо често срещано в нашето кино - дали поради липса на условия и пари, дали поради липса на идеи. Как оцелявате толкова дълго?

- Ласкав се вероятно, но може би филмите, които правя, са необходими и темите им са интересни. Едно обаче е сигурно: успявам да ги реализирам с упоритост, търпение и постоянство. За някои съм чакала с години, за да успея да ги направя. Такъв е например случаят с "Чия е тази песен?", един от най-успешните ми и популярни филми и у нас, и по света. 20 години след премиерата му той продължава да е търсен и показван. Но в процеса на подготовка близо година и половина ходих непрекъснато на срещи, т. нар. "пиччинги" из Европа - това са срещи с представители на различни европейски и не само европейски телевизии, както и продуценти, пред които представям проектите за бъдещите си филми с надеждата, че те ще сметнат проекта за атрактивен и интересен и ще се съгласят да го финансират или кофинансират. На тези срещи всички го харесваха, но просто не можеха да му намерят мяс-

АДЕЛА ПЕЕВА е родена на 23 януари 1947 г. в Разград. Завършила режисура в Академията за кино, театър, радио и телевизия в Белград. Два от филмите ѝ - "Майки" (1981) и "В името на спорта" (1983) са спрени и показани чак след 1989 г. След промените създава продуцентска къща "Адела Медиа", с която реализира над 30 документални филма в сътрудничество с партньори от Германия, Холандия, Швейцария, Финландия, Дания, Белгия, Швеция, Турция. Сред тях са "Чия е тази песен?", "Развод по албански" - и двата с номинации от Европейската филмова академия, "Кметът", "В търсене на Спираревски", "Да живее България", "Мълчание с достойнство" и др.

то в програмите си. Докато най-накрая прочутият френско-германски телевизионен канал ARTE ме потърси да ми съобщи, че може да го включи в програмата си и да участва във финансирането му.

20 години след горния пример ето още един - отново най-новия ми филм "Мълчание с достойнство": след като сценарият беше одобрен от Националния филмов център, повече от една година чакахме подписването на договора за финансирането и началото на реализацията. Сега отново се случва същото: одобрен е проектът за следващия ми филм, но пак поради административни неуредици чакам повече от година.

→ 18

СНИМКИ: АДЕЛА ПЕЕВА

17→ Ако не си търпелив, упорит и не си свикнал на този начин на работа - тежко е да оцеляваш и да правиш филми.

- Работили сте активно в два периода - социалистическия и след промените. Предполагам, че различни уроци и опит е донесъл всеки от тях. Бихте ли направили един такъв паралел?

- Имаше една шега за "шоколада преди девети и след девети септември"... А сериозно - започнах своя професионален път в Студия за документални и научнопопулярни филми "Време". След дипломирането ми в Академията в Белград, когато се върнах в България, ми беше предложено да започна работа като асистент-режисьор в игралното кино в Студия "Бояна" или като режисьор в Студия "Време". Предпочетох да правя документални филми като самостоятелен режисьор. И не сбърках. Времето, през което работих в Студия "Време" - до демократичните промени през 1989 г. - определено ме оформи като професионалист с високи изисквания. Сред хората, които са ми повлияли в този период, са режисьорът Никола Ковачев - за съжаление, за неговите филми много малко се говори; Юлий Стоянов...

А пак спренихте ми филми оформиха моя светоглед и характер, моето чувство за истинност и непримиримост.

Вторият период, започнал след „изването на демокрацията“, постави на изпитание истинката ми за оцеляване като режисьор - и не само моя. Ние всички бяхме, както се казва, "изгонени на улицата". Държавното финансиране спря, студия "Време" вече не правеше филми. Но пък дори и шаблонно да звучи, промяната ми донесе едно чувство за свобода, шанс и възможности за реализация на едно друго ниво. Ако не ни се беше случила демокрация, никога нямаше да мога да направя филм като "Чия е тази песен?", сниман в седем страни. Или като "Развод по албански" - и двата бяха номинирани за наградата на Европейската филмова академия, т.нар. "Европейски Оскар". Така че това време ми даде размах.

- Споменахте за своите спрени филми - "В името на спорта" и по-малко известния "Майки". Първият беше програмиран по-рано тази седмица като част от специалните прожекции за Вашия Юбилей. Как го приеми публиката днес?

- "В името на спорта" се търси много, включително и в чужбина. Може би не е толкова известно, че неговата премиера беше в чужбина, на Берлинския кинофестивал за късометражно кино - след като беше спрян през 1983 г., през 1989-а, на границата с промените, от Германия го бяха поканили. И го пратихме, буквално нелегално, на видеозапис по колегата Росен Милев, който учеше там. Мислехме, че пак няма да го пусят. Но понеже вече имаше перестройка и се усещаше предстоящата промяна, от Българска кинематография все пак го изпратиха - на фестивала пристигнаха две копия.

"Майки" заснех преди "В името на спорта". Даже един колега се шегуваше с мен: "О, на теб ти хареса май да ти спират филмите!" Този път имаше един по-висок жените с извънбрачни деца да си ги раждат, да не ги оставят по домовете, а държавата ще се грижи за тях. Ставаше дума за всъщност за един двоевен морал - всички смятаха тези майки за леки жени. Държавата ги в специален дом с децата им. Една от моите героини беше багеристка, друга - работничка... Снимахме и истин-

С Македония нямаме време...

Режисьорката на снимки в Мостар, Босна и Херцеговина.

ско дело, което се води за бащинство, в Съдебната палата. Даже по-късно, като дойде демокрацията и филмът беше най-после показан, са ме питали дали това е инсценировка.

След тези два филма избягвах да ми позволяват "опасни" теми. Например не ми разрешаха да отида да снимам събитията около преименуването и изселването на българските турци. Но аз все пак направих своя филм за този срамен акт от нашата най-нова история - една от първите ми ленти след промените през 1989 г. беше "Издихните". Един филм за три жени и семействата им - една българка и две туркини, и както се случва с тях по време и след преименуването.

- В „Мълчание с достойнство“ се казва, че официална цензура у нас нямало, както например в Полша, а механизъмът на спиране на филми е бил друг и „задвижван“ от самите кинодейци?

- Да, така излиза. Но както казва една от участничките във филма - „ако не е имало на кого да се докладва, на кого да се доносиш, това нямаше да може да се случва“. Оказва се, че за съжаление повече или по малко навсякъде около нас е имало доносници, и то не само вербувани и платени, но и „доброволци“...

- А научихте ли кои са тези хора, с които сте работили рамо до рамо в едно студио?

- Когато правех филма "Кметът" и работих много в архива, помолих да видя и своето досие. Донесоха ми една пълна количка с папки - буквално като кадър от немския филм "Животът на другите". Оказа се обаче, че това не са папки за мен, а на всички хора, които са имали връзки с чужбина - семейства, пътувания... Все пак аз имах и

друга причина да ме наблюдават: мъжът ми е от бивша Югославия. Моето досие не беше голямо, но знаеха точно какъв съм правил, с кого съм дръжала, абсолютен психологически портрет ми бяха направили. Не пишеше имена, те са били заличавани. Но и няма значение, ние знаехме кои от нашите хора са донасяли.

- Зачеквахме темата за цензурата, защото последният ви филм "Мълчание с достойнство" засяга тандема Ирина Акташева и Христо Писков и техните спрени филми, особено "Понеделник сутрин". Как могат да бъдат реабилитирани днес филми като него или като, да речем, "Привързаният балон" на друг голям наш кинотандем?

- Има интерес от младите. Когато прожектирахме филма на "Аполония" в Созопол, лятното кино беше пълно с млади хора, които след прожекцията издиха и ме питаха: Къде можем да видим техния филм? Трябва да се говори за тези филми, да се говори за българското кино - не само по темите имаме или нямаме пари, а и за неговата история. За тази приемственост трябва да се грижат и институциите, да има някаква политика. А не да показваме филмите само когато авторът почине.

А най-вече тези неща трябва да се учат в университетите - в НАТФИЗ, в Нов български университет. Могат да бъдат включени и в различните портали за кино, да станат широко достъпни.

- Днес филми не се спират. Но "Да живее България" е копродукциран от БНТ, а пък вече пет години не е излъчен по нея. Как си обяснявате това - и как от телевизията го обясняват?

- Телевизията почти нищо не ми

Ирина Акташева и Христо Писков - тандем зад камерата и в живота, в най-новия филм на Адела Пеева "Мълчание с достойнство".

обяснява. В отговор на едно мое писмено запитване по въпроса ми отговориха, че моментът за показване на такъв филм не е подходящ. Трябва да се има предвид, че в една от точките на договора за кофинансирането изрично е записано, че телевизията има право както да излъчи, така и да не излъчи филма. Така че всичко е в нормите. Лично аз смятам, че те не искам да се занимават с темата "национализъм" под каквато и да е форма.

- Както други набележи теми, и тя бива замислана под килма. Реакциите например покрай сегашните преговори със Северна Македония го показват за пореден път. Надявате ли се киното да помогне за по-добро разбиране и „просветление“ по тези въпроси?

- Да, надявах се, но напразно. Ако политиците от двете страни на границата седнат да погледат филма "Чия е тази песен?" заедно и ако поискат да проумеят посланието му, ще разберат това, което разбраха зрителите и в България, и в Македония: няма време за ровене по миналото. Тук, на Балканите, толкова си приличаме и по манталитет, и по темперамент, и по ината си дори, че просто си губим времето да се върземе в миналото и доказваме кой е по-велик. И ние, и децата ни сме объркани. А бихме могли да намерим начина да живеем заедно, следвайки общите обичаи, общите ни черти, които ни правят "балканци" и за които други даже тайно ни завиждат. Може би е крайно време и честни творци - не конюктуршици, да бъдат включени в тези разговори - преговори. Аз доброволно бих се включила заедно с филма си (ха, ха, ха!)

- Как разбирате, че един сюжет или герой е достоян за филм?

- Първоначално поестетично и емоционално - ако нещо трепне под сърцето. След това правя проучване и справка, за да пробера дали истинността не ме е подвел. Да, понякога се оказва, че първоначалното впечатление е грешно и бъдещият ми кандидат-герой не е това, което търся. Но рядко се отказвам и обикновено намирам изход от положението.

- Предстои ви работа върху филма „Общински съветник“. От малкото, което знам за него, неизбежно и той ще разпадне страсти?

- Ще видим, още е рано да се каже. Тъй като финансирането на филма се бави по административни причини. Нека изчакаме да видим какво и кога ще се случи. Две години очакане на началото на финансирането е много време за един документален филмов проект, много неща се променят.

- Гледате ли активно филми на колегите? В какво здраве ви се струва нашето кино напоследък - документалното, а и игралното?

- Да, следя какво се случва и с удоволствие гледам филми на колегите си. Намирам, че игралното ни кино е в много добро здраве. В предшви години документалното беше по-въздействено, по-силно.

Имаме талантиливи млади документалисти, но както става с тях - кой то направил успешен документален филм, отива в игралното кино. Те не знаят, че и с документално може да станеш популярен: мен ме спират непрекъснато хора по улицата. Но парите не са като в игралното.